Szalay László Pál

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk!

Megjegyzések a COVID-19 kapcsán

Valami van a levegőben, ami nem engedi, hogy bátran lélegezzünk. Valami megbújt a gondolataink szövetében, ami nem engedi, hogy tisztán, logikusan vonjunk le következtetéseket. Valami megmételyezte a testünket, ami nem engedi, hogy bátran oda menjünk, ahová csak akarunk. Ez a valami egy fantom, ami ravasz módon ólálkodik körülöttünk, és a legváratlanabb pillanatban okoz pánikot a világunk különböző pontjain. Nem tudjuk szándékait. Nincs használható fantomképünk. Felmérhetetlenek a tartalékai. Ismeretlenek a gyengeségei. Az egységes ellencsapás pedig még ki tudja mennyi időt várat magára az előrejelzések ellenére is.

Csapataink harcban állnak. Több fronton zajlik a küzdelem, s ha lehet így fogalmazni, mintha elmosódnánk az elsődleges, másodlagos és harmadlagos frontvonalak. Mindenhol felfokozott a tusakodás, legyen az a kórházak, a vállalkozások, a közbiztonság, az oktatás, a családok világa. Valójában nincs senki a kispadon, most mindenki válogatott és a legjobb formáját kell hoznia, mert ez nem egy barátságos mérkőzés. Micsoda viselkedési normák válnak hihetetlen bevett gyakorlatnak, amikor a családtag, rokon, barát egyszerre idegenné lesz, és valamiféle távolságtartás állandósul. Közben pedig az idegenből felebarát válik ugyanazon normát követve, vigyázva a másik épségére, egészségére és természetesen önmagunkra.

A nagy kataklizmák megváltoztatják a világunkat. Ami közös ezekben, hogy tűszúrásnyi sérülés, hajszálrepedésnyi elmozdulás történik a rendszerben, és hatása majdhogynem dominóelv-szerűen végigsöpör a bolygónkon. A szellem a palackból kiszabadul, és nincs, amivel visszagyömöszölhetnénk. Lehet az egy kilőtt töltény, egy felelőtlenül kivitelezett tesztüzem, egy eltérített repülőgép, fedezet nélküli tőkekihelyezések, egy eszme nyilvánosságra hozása, vagy egy eleddig ismeretlen vírus megjelenése. Az első kérdés után, hogy túlélem-e, átvészelem-e, az következik majd, hogy miként menjünk tovább. Miközben annyira vágyja a világ, hogy minden visszaálljon a megszokott kerékvágásba, jó lenne rádöbbenünk, hogy 2020-ban átértelmeződik és átértékelődik, amit a dolgokról eddig gondoltunk. Nem, egyáltalán nem marad el 2020-as

esztendő, igazán most kívántatik meg tőlünk, hogy ne csak egy legény legyen a talpán a fővárosban és vidéken.

Humor

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk. A humor közvetítőcsatorna, hogy olyan dolgokról beszéljünk, amiről kellene, de eddig nem tudtuk a formáját, a módját, az apropóját megtalálni. Gazdag az a személyiség, aki érti és használja a gondolkodás ezen vidékeit. A beszéddel bevehetetlen vár kapuit nem ostromgéppel, hanem egyszerű álkulccsal vagy csellel tárja fel. Az alapvető elővigyázatossági intézkedések megtétele, és az ellenanyag mielőbbi felfedezésért való szurkolás mellett a legolcsóbb és leghatásosabb fegyver ebben a helyzetben a humor. Javítja a közérzetet, és erősíti az immunrendszert.

A bezártság, a megcsontosodó életritmus, a mókuskerék ellen Henri Bergson szerint a legjobb gyógymód a humor: *„A készet, a megmerevedettet, a gépiest, a ruganyossal, a folyton változóval, az élővel szemben, a szórakozottságot a figyelemmel, az automatizmust a szabad tevékenységgel szemben hangsúlyozza a nevetés."* Tehát nem csak esetlegesen, alkalomadtán, hanem most tudatosan kell rosszsorsunk ellen fordítani, hogy maga a fölénk tornyosuló helyzet ne tudjon maga alá teperni bennünket.

Umberto Eco már 1985-ben számolt a járvánnyal, és ehhez készített eligazítást. Érezhető, hogy mit jelent tét nélkül forgatni a pennát, és mit jelent most valóságosan farkasszemet nézni a betegség terjedésével. Minimálnaplójában három gócpontot különített el, úgymint szabadfoglalkozásúak, egyszerű munkás polgárok és a harmadik világ gyermekei. A veszélyfaktorok között említi a folyékonyan beszélő színészeket, a szentáldozást, fülbegyónást, a szájhigiénia elhanyagolóit, a munkanélkülieket, akik körmöt rágnak, és az őslakókat, akik a befogadás jeléül békepipával kínálnak.

Kovács András Péter humorista rögtön az elsők között jelentkezett egy ötletes, felvértezett videóklippel, hogy dalban mondja el üzenetét: *„Maradok itthon, itthon maradok / Te meg otthon, vírust át nem adok / Maradok itthon, itthon maradok / Maradunk, ha maradunk – hajrá magyarok!"* Zenészek, színészek, közszereplők, kisemberek és nagyemberek, világiak és egyháziak egyaránt szóltak az ismerőseik és követőik táborához, gyakran élve a humor feszültségoldó eszközével.

Várkonyi Judit semmilyen vlogger múlttal nem rendelkezett, de a járvány időszakában készítette el a *Karanténsuli felnőtt gyermekeknek* sorozatát, amivel hétről hétre átlagban 20-30 ezres tábort toboroz 2-5 perc hosszúságú videói elé. Az elve az, hogy különböző tantárgyakat dolgoz fel meglepő, vicces, de egyben mélyen elgondolkodtató képzettársítá-

sokkal. Az eddigi legnagyobb sikerét a hittanórával aratta, ami 74.000 megtekintést produkált. *„Nem az egészségeseknek van szüksége orvosra, hanem a betegeknek. Máté 9:12. Vezetéknevet nem írt. Mondjuk én ennél pontosabban szoktam idézni. Mindegy. Valamilyen Máté üzente ezt ¼ 10-kor. Azt mondta Karcsi bácsi, hogy ezt az üzenetet kössem össze a nagyböjttel és a karanténnal"* – hallhatjuk a videóban. Várkonyi Judit egyébként az operaház sajtófőnöki állásából is egy vicces fotósorozattal búcsúzott. Ezt a vonalat folytatta a Kalandárium című könyvek kiadásával, aminek a törzsanyagát azok a 10 másodperces humoros Facebook-bejegyzések adták, amit önmaga és barátai szórakoztatására írogatott. A Karanténsuli sorozat megmutatta, hogy ez az a műfaj, amiben önazonos tud lenni és a legeredményesebben adja át tudományát.

Oktatás

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk. A járvány első „áldozatai" az oktatási intézmények voltak, amikor a Kormány bezárásukról döntött, de a tanévet nem függesztette fel. Eljött, előbb, mint vártuk, a digitális oktatás kora. Évek, vagy még inkább hét bő esztendő előkészületre is szükség lett volna ahhoz, hogy ez a váltás megtörténjen. Haladtunk az elmúlt években ebbe az irányba, de inkább úgy, hogy biztonságos kis lépéseket tettünk. Alapvetően az oktatás helyhez kötött, az iskola épületéhez, az ott dolgozó pedagógusokhoz és a tankönyvkiadók által összeállított könyvcsomagokhoz. Az okítás, művelés első számú fenegyereke a tanár. Ő van a történet középpontjában. Legtöbb esetben rajta áll vagy bukik, hogy mi lesz a diák viszonya a tudományokhoz, vagy egy-egy tantárgyhoz.

Az online oktatás pont a választás, a több irányú megközelítés lehetőségét kínálja, amikor az interneten történő böngészés és a tudatos tanulás ötvöződik. A KRÉTA rendszer, valljuk be, használható arra, hogy tervezzük és dokumentáljuk az oktatás menetét, és kapcsolatot teremtsünk a diák, az elfoglalt szülő és az iskola tanárai között, de jelen állapotában nem az online oktatás unikornisa. A pedagógusok a valós idejűség illúzióját kergetve használják még a Messengert, a Google Meet-et, a Skype-ot, Zoom-ot vagy egyéb alkalmazásokat, de ezek sem arra vannak kitalálva, hogy valaki a feleletét pl. dalban mondja el. A tanárok valahogy még is megtalálják a módját, hogy ott legyenek, ahol lenniük kell, de vajon a diákok és szüleik hány százalékánál hiányzik valami ahhoz, hogy alkalmanként ők is kapcsolódjanak a tudás univerzumához? Gyermekem osztálya három csoportra oszlott a karantén időszakában: haladók, fontolva haladók, még megfontoltabban haladók. Eddig be

voltak terelve az oktatás szentélyébe, és még akaratuk ellenében is ragadt rájuk némi ismeret, most viszont akár tüntetőleg elutasíthatják a jobb élet lehetőségét.

Mire kellene hogy ösztönözzön bennünket a karantén? Arra, hogy mielőbb előre meneküljünk a jövő iskolája felé, a személyre szabott oktatás, a tananyagok játékosítása (ld. Classcraft), a pedagógiai sratégiák online integrálása, és a tanulási ökoszisztéma felé. *Az élet szép* (1997) című olasz dráma azt mutatja be, hogy a zsidó haláltáborban az édesapa miként tudja a gyermekének a legnagyobb élet-halál tragédiát a játék mint eszköz felhasználásával tompítani és elviselhetővé tenni. A játék stresszmentes szituációkat teremt, ami elősegíti a tanulással és az iskolával kapcsolatos szorongások oldását. Jelenleg egy olyan közegbe került az oktatási metódus mint közvetítő tér, amihez a gyermekeknek, fiataloknak pozitív kötődésük van. Talán ez az időszak segít abban, hogy a tanárok, szülők, diákok egymás világához közelebb kerüljenek, és ezáltal jobban megértsék egymást. Igazi kitüntetett alkalom ez arra, hogy újabb képességekkel vértezzük fel magunkat, és merjünk eddig nem próbált módszereket alkalmazni a tanulásban és a tanításban. Tanulmányozhatnánk azokat a platformokat, amelyeknek továbbfejlesztett változatai lesznek a jövő „iskolái", úgymint: Moodle, edX, Coursera, Udacity, Minerva. Kondicionáljuk magunkat arra, hogy ne csak a jó válaszokat akarjuk hallani a diákoktól, hanem egy–egy jó kérdést is tudjunk értékelni. Lebegjen az a cél előttünk: *„A jövő oktatási rendszerében nem az számít, hogy mit tudunk, hanem, hogy az a tudás mennyire tesz bennünket cselevésre képessé."* (Al Gore)

Egészség

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk. Lassan tanulgatjuk, hogy a vírusokkal szemben kiszolgáltatottak vagyunk. Láthatatlan kór-okozókkal élünk együtt, amelyek közül egyesek reagálnak a gyógyszeres beavatkozásokra, míg másokkal való küzdelemben csak az immun-rendszerünkre számíthatunk. Kiszolgáltatottnak érezhetjük magunkat ezekkel a „trójai mikró alakulatokkal" szemben. Általában a betegséggel való harc magányos, szűk körre korlátozódó folyamat. Az egyik oldalon a kutatók vannak a laboratóriumokban, a másik oldalon maga a betegség terhét hordozó személy. A korona vírussal ez megváltozott, mert szinte nincs olyan ember a földön, akit nem foglalkoztatna a járványügyi helyzet és a védőoltás, az ellenszer fejlesztésének a sikeressége. Ebben az egészségügyi vészhelyzetben az emberiség sorsközösségbe került.

A virológiai szakemberek meg voltak győződve arról, hogy az új évezred első fél századában 1, de inkább 0 világjárvány törhet ki. Feltételezésüket arra alapozták, hogy olyan erős a Föld népeinek a keveredése, a kontinensek átjárhatósága, hogy már korábban mutatkozott volna egy ilyen fenyegetés. A járvány terjedésével igazolódott, hogy feltételezésük első fele igaznak bizonyult, de sajnos a másodikban tévedtek, és ezt a bőrünkön érezzük. Csodás győzelmeket arattunk a diftéria, a himlő, a szamárköhögés, a kanyaró, a gyermekbénulás felett, de továbbra is szedi az áldozatait az ebola, a marburg, a hantavírus, a prion, az AIDS és a Nyugat-nílusi láz. A sor most kiegészül egy újabb veszélyes játékossal, a korona vírussal, aki valószínűleg gyilkos rekorder, csúcstartó lesz. Nomen est omen, nevéhez hűen, nem adja egyhamar másnak véres koronáját. Hacsak a H5N1 vissza nem tér egy olyan mutációval – amitől egyébként a kutatók is tartanak –, hogy képes lesz a levegő útján fertőzni.

Érdemes azonban arra is figyelni, amit a legújabb kutatások feltártak. Külön csoportba soroltuk eddig a fertőző betegségeket, azokat, amelyek az életmódunkkal kapcsolatosak, vagy genetikai eredetűek. A modern orvostudomány azonban az eddigi bizonyítékok alapján hajlik arra, hogy sokkal több betegséget vezessen vissza a fertőzésre. Várható, hogy a szklerózis multiplex, egyes rákfajták, az ízületi elmeszesedés, Alzheimer-kór, skizofrénia, bipoláris depresszió, a cukorbetegség ebbe a kategóriába kerül a következő évtizedekben. Azt szintén előre lehet vetíteni, hogy több gyógymódhoz nem közvetlen bizonyítás útján jutunk majd el, ahogy a történelemben nagyon sok esetben. Inkább több lépcsőfokot átugorva, még nem értve a hatásmechanizmust, de már sejtve a jó irányt. A járványok ellen talán a legütősebb fegyvernek a szintetikus vírusok ígérkeznek. Több szempontból lehetnek hatásosabbak az elődeiknél, egyrészt konkrétan a betolakodó ellen lehet bevetni, nem pusztítja az egészséges sejteket. Másrészt nem húzódna el évekig az oltóanyag előállítása, hanem a közvetlenül a járvány kialakulásának kezdeti fázisában már be lehetne vetni az ellenanyagot. Ahová ez a járvány még inkább el kellene, hogy juttasson bennünket, az a személyre szabott gyógykezelés, amit a génszekvenálás még pontosabbá és eredményesebbé tehet. Ennek a felgyorsulását az eljárás költségeinek folyamatos csökkenése is támogatja.

A COVID–19 vírusról még nem tudunk eleget ahhoz, hogy kiküszöböljük és egy védett laboratóriumba zárjuk. Ami biztosnak tűnik, hogy Kínából, azon belül Vuhan városából terjedt el az egész világra röpke három hónap alatt. A vírusgazda, mint a többi rendkívül ellenálló és veszély betegség esetében állatról, jelen esetben denevérről, emberre

terjedt. A tudósok a vizsgálatok alapján kizárják, hogy mesterséges létrehozott halálosztóval lenne dolgunk, de az USA gyanújának ad hangot, hogy a kínai szuperlaboratórium nem bánt elég elővigyázatosan az ott kutatási céllal tárolt vírusokkal. Az Ebola és az AIDS ellen kifejlesztett gyógyszerekkel is kísérleteznek, hogy talán hatásosan bevethetőek a harcba. Több reménységre is okot adó kutatás folyik. Az egyik ezek közül a betegségből felgyógyult személyek vérplazmájának felhasználása, amiben ott van az immunrendszerünk által létrehozott ellenanyag, ami azonnal felveszi a harcot a beteg testben tomboló új koronavírussal. A másik Baranyi Lajos magyar származású kutató felfedezése, ami által csökkenteni lehetne a citokinvihart a szervezetben, ami egyfajta túlzott immunválasz a fertőzésre. A verseny az egész világon őrületes, ki lesz vajon az, aki elsőként áll elő a COVID–19 elleni gyógyszerrel vagy védőoltással?

Vallás

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk. A lokális vagy világméretű válságok minden korban komoly hatást gyakorolnak az emberek lelki életére és a hit iránti fogékonyságra. A kiszámíthatatlan, befolyásolhatatlan erőknek kitett ember/emberiség minden eshetőséget igyekszik felhasználni a megmenekülés útjául. Ez együtt jár azzal, hogy bizony nem mindig üdvös és jó megoldást találtnak a helyzet orvoslására. A kis jégkorszak időszakában komoly kihatással volt a társadalom működésére az időjárás kedvezőtlen alakulása. Az emberek keresték a természeti jelenségeknek az okait, és szerettek volna erre hatással lenni. A tulajdon elleni bűncselekmények, az erőszakos cselekedetek, a szexuális jellegű bűntények száma meg is növekedett, másrészt az ellenük való fellépés drasztikusabbá vált, mivel ebben látták a kedvezőtlen, az emberiséget sújtó folyamatok gyökerét.

A középkor meleg periódusában a zsidóság, a későbbi időszakban a boszorkányok voltak bűnbaknak kikiáltva az Európára zúduló csapások miatt. Emiatt az 1200-as évek végén és az 1300-as évek elején rengeteg zsidó közösséget pusztítottak el. Ebben aktív szerepet játszott a franciaországi Pásztormenet is, amit egy magyar származású szerzetes vezetett. Amikor világméretű járvány tört ki, akkor a zsidóság nemhogy közvetítője volt a bajnak, hanem egyenesen az elkövetője – vélekedtek a kor emberei. Kezdődött az őrület a pogromokkal, aztán jöttek a flagellánsok, majd végül megjelent a pestis és feltette az ire a pontot.

Franciaországban, Spanyolországban, Németalföldön, Csehországban, Lengyelországban egyaránt a bűnbánat fontosságára irányították a figyelmet az önmagukat nyilvánosan ostorozó csoportok. Természetesen nem merült ki az önkínzás ezen formájában az általában félezer követőt is magába foglaló, kettes sorokban felvonuló mozgalom. Igehirdetés és éneklés szintén része volt az alkalmaknak, valamint egy levelet is felolvastak, amit Jézusnak tulajdonítottak. Szerepet kapott a lelkigyakorlatukban a 33-as szám, ami Jézus földön töltött éveire mutatott. Ennyi napon keresztül végeztek a flagellánsokhoz csatlakozók vezeklést. Ez a fajta válasz a pestis járványra 1348–49-ben érte el a csúcspontot. Mi több, tudunk arról, hogy szűkebb hazánkban is megjelent ez a nem szentesített, furcsa menet. Arany János a Toldi szerelmében rögzíti ezt a jelenséget.

Jóval később, egyedi esetként jelent meg a pestis 1720-ban Marseilleben. A szigorú óvintézkedések ellenére hajóval érkezett a járvány a városba (állítólag pestises matrózok fehérneműjében), és nagy pusztítást végzett. A fekete halál besettenkedett a templomokba, szünetelt az istentisztelet, tilos volt gyülekezni, és nem engedélyeztek semmilyen szórakozást. A papok is eltűntek, egyedül Marseille püspöke járt a városban feltűrt selyemreverendában, az orrát és száját ecetes szivaccsal eltakarva. Az oltári szentséget 2,6 m-es rúdon nyújtották oda a haldoklóknak, az elővigyázatosság miatt. Nihil novi sub caelo – *minden megtörtént már*.

Az öreg Szikszai imádságos könyv végében, még száz évvel ezelőtt, megtalálhatóak voltak a Toldalékok között a következő imaformulák: imádság földindulás rettenetességei és veszedelemi között, hálaadó imádság a pestis megszűnésekor, pestiskor mondandó imádság. Ilyen gondolatokat fogalmazott meg: *„Jobb és bal kezem felől hullanak jóakaróim, ismerőseim, kedveseim; betegekkel, halottakkal teljesednek a házak, sírással, jajgatással az utcák, az árvák s özvegyek szaporodnak; siralomra és keserűségre fordult minden nevetés és éneklés; mindannyian várjuk a szorongattatást, és olyanok vagyunk, mint a halálra rendeltetettek."* Mára ezek az imádságok kikerültek az imakönyvből, de látjuk, hogy mindennél fontosabb, hogy újra felvegyük és hasonló tartalmakkal kiegészítsük az égi lajtorjánk fokait.

Az egyház aktivitása a jelen helyzetben minden várakozáson felüli. A valóságos, fizikális találkozás kontroll alatt tartása és a visszavonultság, a bezárkózás ellenére rendkívül aktív a médiafelületen való hitélet. Az elővigyázatosság legmagasabb foka a virtuális térbe történő önként vállalt száműzetés. A különböző felekezetek parókusai, gyülekezeti aktivisták, helyi keménymag megszámlálhatatlan médiatartalmat gyártanak le napról napra vagy hétről hétre. Komoly vitát gerjesztett, és megosztotta a lelkésztársadalmat, hogy az online istentisztelet istentisztelet-e

valójában vagy sem. Aki részesének érzi, benne érzi magát, akivel történik, akit átszellemít annak istenimádat, aki viszont kívül marad, akinek az azonosulási mezői nem találkoznak az elkészített terített asztallal, annak ez csak egy műsor, cirkusz, szerepjáték.

Minek tekinthető a digitális térben való hitéleti jelenlét? Semmi esetre sem ugyanaz, mint a templomtérben való együttlét. – */ a hérók előtt szentek szente / Hol szív kell, nem hang, rang, sem nem cifra mente / Itt áll mohos fala hazánk templomának / S pislogó oltára annak angyalának."* – írta Csokonai a hazáról. Megérinthetnek gondolatai és meghatottan, elérzékenyülve tekinthetünk az égi hazára és abba az irányba terelő, mutató templomainkra. *„Pompás volt a templom mind kívűl, mind belől / Oszlopos tornácok keríték kétfelől / Élő sziklán állott vén fundamentuma / Melyet szörnyű terhe s alkotmányja nyoma."* Azért, hogy templomainkra, imaházainkra, zsinagógáinkra, mecseteinkre, dzsámiainkra, kolostorainkra úgy tekinthessünk, mit szenthely, azért az eleinknek rengeteg követ kellett megmozgatniuk és számolatlan imát elmormolniuk. Mert a templom nem csak az összegyülekezés helye, de szellemi tartalmak kifejezője. A hit megmutatkozásának egy formája és Isten dicsfényének tökéletlen leképezése. A vallásos ember pedig törekszik, vágyik, hogy a szentségben éljen. Meggyőződésem, hogy nem csak a hittestvéri közösség gyakorlását, de a hely szellemiségét is a hiánylistán kell szerepeltetni. A hely jelentőségéről beszél Jákób lajtorjája (I. Móz 28:12), az el-hemeli kigyökerezett vándorbot. A hely milyenségéről pedig az égi előkép leképezésének pontossága árul el sok mindent: *„Mindenre, a tervrajz minden munkájára az Úr kezéből származó írás oktatott ki engem"* (I. Krón 28:19) – mondta Dávid király fiának, Salamonnak, amikor a templom terveibe beavatta. A Koronavírus kapcsán jelent meg a Sátán és Isten szóváltását ábrázoló karikatúra, szintén a humor és a mély bölcsesség jegyében. Sátán: *„Ezzel a járvánnyal most bezárattam a templomaidat."* Isten: *„Ellenkezőleg, most minden lakásban nyitottál egy újat."* Ami pontosan illeszkedik a szilárd pont megtalálásához, ami segíti az embert a világ zűrzavarában való tájékozódásban. Az otthon még a hitetlen embernek is „szent". A magánvilágunk szent helyi közé tartozhatnak a születési hely, az első szerelemi andalgásaink ösvényei, az ifjúkor beavatásának emlékezetes placcai és az otthon, az édes otthon.

A helyzethez alkalmazkodva viszont igenis lényeges és fontos, hogy a kapcsolat a hittestvérek között, a gyülekezet és a lelkipásztor között, az egyházvezetés és az egyházközségek között fennmaradjon. Ezt a szükséget és tátongó űrt kitöltheti az istentiszteletek, misék televíziós közvetítése. A Kárpát - medencében a házanként való kenyérmegtörés-

nek az összehangolása. A lelkészek online istentiszteletközvetítése akár magányosan, akár egy asszisztáló csapattal karöltve. A körlevelekkel, a gyülekezeti újságokkal a közösség életében való jelenlét. Az úrfelmutatás, a dicsőítés, az imádság, a tanítás felköltöztetése ebben a kizökkent időben a virtuális térbe. Profin vagy esetlenül, egyszerűen vagy nagy felhajtás közepette, félszegen vagy a magamutogatás legfelső iskoláit kijárva, töredékesen vagy egészen, lélekből vagy a Lélekről, esetleg a Lélek által, szívből vagy színből, a virtuális térben, vagy a valóságosnak hitt életünk mezejében Krisztus hirdettessék, Pál szavaival élve, *„én ennek örülök és örülni is fogok."* (Fil 1:18)

Irodalom

Kérem, vigyázzanak, a küszöbön állunk. Az irodalom mezején szintén megtaláljuk a járvány szavakba öntését. Rövidebb, hosszabb terjedelemben, kinek mennyit bír el a gyomra, olvashatunk az ellenséges haderők felvonulásáról és a küzdelem kilátástalanságáról. Ott van a fabulák között La Fontaine-nél *A pestisek állatok*. Poe megírja egyszer humorosan a *Pestiskirály*ban, aztán elbeszéli drámaian *A vörös halál álarcá*ban. A témát világhódító regénnyé Camus emeli *A pestissel*, ami kaphatta volna akár a számkivetettség vagy a rettegés címet is. A mű formálódása közben *A pestis számkivetettjei* címen közölt részleteket a regényből a Domaine francais c. titokban terjesztett gyűjteményben. Az 1947 nyarán – kb. 7 évnyi munka után – jelenik meg *A pestis*, amitől Camus bukást vár. Ehelyett elsöprő hazai és nemzetközi sikert arat művével. Az egyszerűsége olyan elementáris erővel szólal meg, hogy a Harvardon előadást tartó Sartre nem a meghirdetett témát vesézi ki, hanem rögtönöz az olvasmány élményei alapján a frissen megjelent könyvről.

1934-tól napirenden van *A pestis*, amikor Camus Antonin Artaud *Színház és pestis* előadásának írott változatát olvassa. 1938-tól naplóbejegyzések tanúskodnak a regény megszületőről, majd elhamvadó karaktereiről. Forráskutatásokat végez a témában. Áttanulmányozza Alessandro Manzoni *A jegyesek* című regényét, amiben a milánói pestisről olvashatott. Elolvassa az 1720-as marseille-i pestisről közölt lapokat. 1941–42-ben átélhette közelről az Algériában kitört tífuszjárványt, ami tüneteiben és nevében is közeli rokona a pestisnek. Bevallottan is tisztelegni kívánt művével Daniel Defoe előtt, akinek *A londoni pestis* című műve egyértelműen iskolapélda volt számára.

A járvány sosem csak járvány. Így Camus művének a nagyszerűsége abban van, hogy egy pestis által leigázott város történetén keresztül

beszél társadalmi, filozófiai, vallási, politikai kérdésekről. Egyszerre beszélhet a műben a megszállt Franciaországról, a pestisről, mint magáról a rossznak, a gonosznak a megtestesítőjéről, azán érzékeltetheti az elszigeteltséget, az elválasztás fájdalmát. Nem csak egyetemes érzéseket szólalnak meg a műben, hanem személyes életérzés is: *„Megtaláltam a nyugalmat. Ez azt jelenti, hogy napi nyolc-tíz órát dolgozom, a lehető legteljesebb csendben, és hamarosan befejezem A pestist. Nem gondolok semmi másra, csak a könyvre és rád, de a kettő valójában ugyanaz, mert a regényben gyakran esik szó az elválásról."* – írja Patricia Blake-nek 1946. augusztus 12-én kelt levelében. Jó az előrejelzése, mert augusztus 21-én valóban befejezi munkáját.

Félelmetes, hogy mennyire átbeszél a művei között Camus. Utalásszerűen, egy-egy félmondat erejéig megidézi szereplőit. Nem kivétel ez alól *A pestis* sem. A Caligulában, panaszkodva a császár a túlontúl nyugodt, tragédiamentes világ miatt, így szól: *„Nos, akkor én leszek a pestis."* Nem csak a szerző indul el szellemi utazásra a művek között és a művekben, amikor előzmények nélkül, direkt módon hangsúlyozza regényének erkölcsi mondanivalóját. *A pestis* egyértelműen szemben áll valamennyi totalitarizmussal. Elitéli a fasizmust, de egyben a kommunizmus rémtetteit is. Közben beszél a műben a hívők és a hitetlenek közötti szembenállásról. Nem teszi le a voksát az egzisztencialisták között se a történelem, se a vallásos hit mellett. Nem tud egy olyan Istennel, hitrendszerrel azonosulni, ahol a bűn eredendő és a szenvedés indokolatlan. Mégis érdekes találkozások és reakciók bontakoznak ki a regény kapcsán az egyház képviselőivel. A domonkos rendieknek előadást tart, majd Maydeu atyai és a jezsuita Georges Didier levélben reflektál *A pestisre*. *„Valamennyien Paneloux atyák vagyunk. Ön hozzásegített minket ahhoz, hogy eljussunk az ember és Krisztus igazi, csodás megértéséhez"* – írja Maydeu.

Bár sokat megtudhattunk a járványokról és a most pusztító COVID –19-ről, de mégsem tudunk eleget és nem fektetünk energiát arra, hogy önmagunkat a helyzet által jobban megismerjük. Tanulságos lehet számunkra *A pestis* Rambertje, aki a vész elmúltával így érzett, szerelmére várva a peronon: *„Megváltozott. A pestis szórakozottságot oltott beléje, amit ő igyekezett egész erejével tagadni, de ami mégis tovább működött benne, mint egy lappangó aggodalom. Bizonyos értelemben az volt az érzése, hogy a pestisnek túlságosan hirtelen vége lett. Ideje se volt a feléje szaladó formát végigmérni, máris a keblére borult. És amikor átölelte, magához szorítva egy fejet, melyen csak a jól ismert hajzatot látta, szabadjára engedte könnyeit, de azt se tudta, hogy a jelenlegi boldogságból fakadnak, vagy egy túl sokáig visszafojtott fájdalomból. Csupán annyit tudott, hogy ezektől a könnyektől nem látja, vajon a*

vállába temetkezett arc azonos-e azzal, amelyről annyit álmodott, vagy pedig valami idegené. A választ majd csak később fogja megkapni. Most ő is azt akarja, mint a többiek ott körülötte, akik, úgy látszik, hitték, hogy a pestis jön és távozik, de az embernek szíve mit sem változik tőle."

Felhasznált irodalom

A következő 50 év – A tudomány a XXI. század első felében, Szerk: John Brockman, Vince Kiadó, Bp. 2003.

Behringer, Wolfgang: A klíma kultúrtörténete, Corvina Kiadó, Bp. 2010.

Bergson, Henri: A nevetés, Gondolat Kiadó, Bp. 1994.

Camus, Albert: A pestis, Európa Kiadó, Bp. 1991.

Chaunu, Pierre: Felvilágosodás, Osiris Kiadó, Bp. 1998.

Eco, Umberto: Bábeli beszélgetés, Európa Kiadó, Bp. 2001.

Eliade, Mircea: A szent és a profán, Európa Kiadó, Bp. 2009.

Eliade, Mircea: Az örök visszatérés mítosza, Európa Kiadó Bp. 2006.

Friedell, Egon: Az újkori kultúra története I. Holnap Kiadó, Bp. 1998.

Grenier, Roger: Tűző nap és árnyék, Bethlen Gábor Könyvkiadó, 1994.

Gore, Al: A jövő, HVG Kiadó, Bp. 2013.

Mészáros Vilma: Camus, Gondolat Kiadó, Bp. 1973.

Norman, Edward: Isten hajléka, Kairosz Kiadó, Bp. 2007.

Radó Péter: Az iskola jövője, Noran Libro, Bp. 2017.

Szikszai György: Tanítások és imádságok keresztyén embereknek, Bp. 1903.

Todd, Oliver: Albert Camus élete 1-2. Európa Kiadó, Bp. 2003.